

MAAOMAVAALITSUS

EESTI MAAOMAVAALITSUSTE LIIDU HÄALEKANDJA

28. augustil 1937. a.

Nr. 8

VIIETEISTKÜMNES AASTAK.

Väljaandja: Eesti Maaomavalitsuste Liit.

Toimetaja: A. Loorits

Tellimise hind: 0303		Toimetus ja talitus:	Kuulutuste hinnad:
Aastas	Kr. 5.—	Tallinnas, Roosikrantsi nr. 12.	1 lhk. Kr. 40.—, ½ lhk. Kr.
Pooles aastas	2.50	Tel. 452-72. Posti j. arve nr. 252.	20.—, ¼ lhk. Kr. 10.—, ⅛ lhk.
1923. aastak.	—,50	Jooksvad arved: Eesti Pangas nr.	Kr. 5.—.
1924.—1935. a. ä	2.50	609, E. Rahvapangas nr. 991 ja	Dokumentide kaotamise kuulu-
		Põllumeeste Keskpangas nr. 728.	tused 50 senti dokumendi pealt.

Ilmub üks kord kuus, 12 numbrit aastas.

SISU:

Seaduse normide teostamisest	Lhk. 115
Vallaomavalitsuste eelarvete täitmisest 1935/36. aastal.	„ 118
Põhimõtteid Vallaseaduse teostamise mää- rustele	„ 125
Asugem koolimajade ehitamisele	„ 128
Kuulutusi	„ 114

KUULUTATAKSE MAKSVUSETAKS:

1. Aleksander Noorlin d'i hobusepass, väljaantud Vao vallavalitsusest 12. veebruaril 1921. a. nr. 772 all.

Omavalitsuse kantseleimargid

25-sendilised

on saada

Eesti Maaomavalitsuste Liidu
büroost

hinnaga 25 senti poogen (100 tükki).

Eesti Omavalitsuste ja Ühis- tegeliste Asutuste Kindlus- tus A.-S.

„OMA“

Seltsi omanikeks-peremeesteks on omavalit-
sused, pangad ja põllumajanduslikud ühi-
sused

**Suurem ja
edurikkam
koduma
kindlustusettevõte**

Seltsi juhatus: Tartus, omas majas Riia t. 41.
Telef. 3-44 ja 16-12.

Osakonnad: Tallinnas, Rakveres, Võrus,
Viljandis, Pärnus, Tõrvas ja Kuressaares

Kaastöölisele ja tellijatele!

Ajakirja mahutavuse tõstmiseks on soovitav, et avaldamiseks saadetud artiklid oleksid võimalikult kokku surutud. — Trükivigade vältimiseks on tarvilik, et käsikirjad oleksid kirjutatud selgestiloetava kirjaga; eriti soovitav on masinakiri ridade laiema vahega. Toimetus jätab enesele õiguse käsikirja lühendada ja keeleliselt korrigeerida. — Avaldamata jäänud artiklite käsikirjad saadetakse tagasi ainult vastaval, käsikirjale juurdelisatud soovil.

Ajakirjas antakse vastusi tellijate küsimustele. Kui keegi tellijaist soovib saada vastuse enne järgmise numbril ilmumist, siis saadetakse sellekohasel soovil vastus posti kaudu kätte, kui selleks on lisatud juurde 10-ne sendiline postmark. Toimetus jätab enesele õiguse avaldada ka kirjateel saadud vastused, kui küsimused põhimõttelised ja üldhuvilised. Küsijate nimesid ei avaldata, kuid küsijatele, kes oma nime ega aadressi ei teata, ei vastata.

Seaduse normide teostamisest.

A. Kurvits.

(Järg.)

See seaduste normide konkretiseerimine on raske ülesanne. Isikute suhtes on konkretiseerimine raske seepärast, et isikuid on palju ning igaüks neist on oma välise tunnustega, sisemise omapärase maailmaga, ühiskondliku olukorraga, haridusega, elukutsega, tegevusega ja seisukorraga ning suhetega ühiskonnas. Seepärast ei ole ka kerge leida neid isikuid, kes omavad seaduse normides tähendatud tunnused ja keda haaraks kavandatav tegevus. Tegevuse konkretiseerimine on, nagu tähendatud, suurel määral vaimline looming. Kui loomingut ei saa seda konkretiseerimist üldse normeerida ega selle suhtes juhendeid anda, vaid ta on sõltuv inimeste annetest ja üldisest arengust ja elu ning tegevuse sihtidest. See tegevuse konkretiseerimine leiab aset eriti administratiivõigus normide teostamise alal — nende normide alal, mis kasvavad, nagu tähendatud, kõige suuremal määral, ja seda seepärast, et administratiivõiguse normid jätavad normide teostajatele palju võimalusi teotsemiseks otstarbekohasuse seisukohalt. Need normid, nähes ette vastavaid ülesandeid või nõudes vastavat tegevust, ei kirjelda seda kui niisugust üksikasjades ja ulatuses, vaid määravad ainult nende ülesannete ja tegevuse piirid, sihid ja eesmärgid, millised peavad olema saavutatud tegevusega või toimingutega, jättes aga teostamise põhimõtted ja vahendid teostajate valikule ja heaksarvamusele. Nimetame siin näiteks seaduse norme hariduse, hoolekande ja tervishoiu alal; nendel aladel on sisult tegevus jäetud peamiselt asutiste ja ametnikkude vaimsele loominguks. Sel asjaolul peavad aga eriti administratiivametnikud, — riigi- ja omavalitsusteenijad olema suurte annetega ja võimetega isikud, sest ilma selleta ei saa nad avaldada loovat tegevust ega seega täita edukalt oma ametalalisi ülesandeid ja kohustusi.

Lõpuks kerkib küsimus, kas see seaduse normide konkretiseerimine leiab aset teadlikult iga tegevuse või toimingu eel või ei. Selle küsimuse suhtes peab tähendama, et see konkretiseerimine kui vaimne tegevus ja looming ei leia aset igakord teadlikult. Ta ei leia aset teadlikult siis, kui vastavaid norme on konkretiseeritud juba korduvalt vas-

tava tegevuse või toimingute alal samaladilise tegevuse või toimingute eel, vaid sel puhul on see konkretiseerimine kujunenud harjumuseks või niivõrt harilikuks mõttekäiguks, et normide teostaja ei pane tähelegi seda mõttekäiku. Kuid see konkretiseerimise protsess on siiski olemas ka sel puhul.

Vastavate seaduse normide konkretiseerimisele järgneks tegevuse, toimingute või ülesannete täitmise viisi ja korra määramine ning nende sobivate ja otstarbekohaste vahendite valik, mis aitavad kaasa sellele täitmisele, arvestades seejuures tegeliku elu nõudeid ja vajadusi ning kogu seda konkreetset olukorda, milles tuleb toimida. Ka see nõuab mitmekesisest vaimset loovat tööd, elunähetehet põhjuslikkude sidemete tundmist, kavandatava tegevuse või toimingute mõju elu senisele käigule ja kaaskodanikkude suhetele ning kaugelenägellikust selle mõju tulemuste suhtes.

Kogu sellele vaimsele tegevusele järgneksid toimingud, — ülesannete ja kohustuste täitmine, elu korraldamine ja edendamine ja uute vaimsete ja majanduslikkude väärtuste loomine.

4.

Seni oleme käsitlenud seda vaimset, peamiselt intellektuaalset protsessi, mis toimub enne seaduse normide teostamist, enne tegevust või toiminguid nende normide alusel ja kooskõlas nende normidega. Seaduse normide teostaja vaimne töö ei saa aga sellega lõppeda, vaid tal on vaja ka pärast tegevust või toiminguid jätkata vaimset tegevust, — on vaja kontrollida või uurida eelpool käsitletud vaimse protsessi alusel teostatud ülesandeid ja kohustusi ning toimunud tegevust või üksikuid toiminguid nende seadusepärasuse kui ka otstarbekohasuse seisukohalt. On vaja kontrollida, kas tegevus või toimingud või ülesannete täitmised on olnud seadusepärased ja otstarbekohased, seega kas eelnev vaimne protsess on olnud õige ja juhtunud õigetele tulemustele.

On peamiselt kaks asjaolu, mis põhjustavad selle kontrolli. Inimeste kui riigi kodanikkude ja ühiskonna liikmete toimingud ja tegevus on üksteisega seoses ja üksteisest

sõltuvad. Tegevused ja toimingud, millistes teostuvad seaduse normid, peaksid moodustama ühe kooskõlalise terviku. Nende siht on kindlustada rahu ja korda kui riigi ja ühiskonna elu arenemise tähtsamaid eeltin-
gimusi, luua uusi soovitavaid suhteid ja saavutada soodne olukord vaimsete ja majanduslikkude väärtuste loomiseks ja kasutamiseks ning kogu elu arenemiseks õiguse ja õigluse põhimõttele ja rahvuslikkude paleuste valgusel. Kui aga see nii on, siis on ka vaja uurida, jälgida ja kontrollida, kas tegevus ja toimingud on saavutanud seda sihti. Teiseks, seaduse normid väljendavad rahva taht kristalliseeritud kujul. See rahva tahe peab leidma täitmist; seda nõuab selle tahte avaldaja, see on tingitud ka selle tahte iseloomust. Sellest aga järeldub, et on vaja kontrollida, kas toimingud ja tegevus on olnud kooskõlas selle rahva tahtega.

Seda kontrolli peaks teostama eeskätt iga kodanik oma toimingute ja tegevuse suhtes. Tähele panna, uurida, kontrollida, katsuda, kas tegevus või toimingud on teostunud täies ulatuses kooskõlas seaduse normidega ja ka otstarbekohaselt, — see on iga kodaniku ülesandeks. Selle kontrolli abinõudeks oleksid oma tegevuse võrdlemine teiste kodanikkude tegevusega ja vaatlemine õigusliku korra aluste seisukohalt. Abinõudeks oleksid ka seaduse normid ja kohutu praksis, — toimunud tegevuse, seega juba reaalsete nähete seadusepärasuse kontrollimine ühes kõigi nende nähete tulemustega. See tegevus või toimingute kontrollimine ongi tarvilik ja tähtis seepärast, et nüüd saab vaadelda juba reaalselt reaalsega, reaalselt tegevust olevate normidega, aga mitte ainult kavatsetavat ja seega ettekujutatavat tegevust olevate normidega, nagu see toimub enne tegevust. Seega on ka intellektuaalne protsess selle kontrolli puhul teissugune, kui see on enne tegevust. Reaalse tegevuse ja selle tulemuste vaatlemisel ja kontrollimisel selgub juba täpsemalt, kas on seaduse normid teostatud või mitte, täpsemalt ja üksikasjalikumalt, kui see on võimalik kavatsetava tegevuse puhul. Tegevuse tulemuste hindamisel avaldub aga, kuivõrd on tegevus olnud otstarbekohane.

Peale enesekontrolli peaks iga kodaniku tegevus kuuluma ka kaaskodanikkude valvele, ning seega iga kodaniku ülesandeks oleks ka oma kaaskodanikkude tegevuse ja toimingute vaatlemine seaduse normide täitmise ja ühiskondliku õiguse ning otstarbekohasuse põhimõtete seisukohalt. See kodanikkude vastastikune valve peab toimuma,

muidugi, vastastikuse kaasabi, heatahtluse, armastuse, austamise, inimese väärtuse hindamise ja otstarbekohase tegevuse tunnustamise ning avalikkuse ja ühiskondliku heaolu põhimõttele, aga mitte vastolude, tülide või isikliku kasu tõukel. Õiguse- ja õigluse tunne ning kõlblad reeglid ja rahvusrikkud paleused juhtigu seda valvet. Kui see valve kujuneb ja teostub neil õigetel põhimõttele, siis oleks ta suureks teguriks seaduse normide teostamise alal ning sellel valvel oleks suur tähendus riiklikus ja ühiskondlikus elus. Selle valve kõlbline mõju kohustaks kodanikke teostama õiguse norme ja olema teadlik nende normide teostamise vajaduse suhtes. See valve oleks seaduse normide kaitse ning rahu ja korra kindlustamise tähtsaks teguriks. Seega see valve oleks kodanikkude eneste, riigi ja ühiskonna huvides, — ja niisugusena peaks ta leidma kindlakujulist ja kavapärast teostamist kõikide kodanikkude poolt.

Kui kodanikud seisaksid seaduse normide teostamise valvel, siis muutuks rahu ja korra alalhoidmine ja kindlustamine palju kergemaks. Näiteks, politseivõimudel oleks siis palju kergem täita nende peale pandud laiaulatuslikke ja vastutusrikkaid ülesandeid. See valve peaks olema nii kindlakujuline, et seda teostavad kodanikud kujuneksid politseivõimude ja teiste vastavate riigi- ja omavalitsusteenijate kaastöölisteks. Kuidas aga seda saavutada, see on suurel määral riikliku ja ühiskondliku kasvatusel küsimus, mis ei kuulu käesoleva kirjutise piiridesse.

Lõpuks, seaduse normide teostamisel on suur tähendus organiseeritud ühiskonna mõjutustel, eeskätt vaimlise kultuuri alal töötavatel mitmekesistel seltsidel ning kutseühingutel. Näiteks, noorte seltsid, ringid ja teised organisatsioonid võiksid oma mõjutustega — haridusliku ja kasvatusliku tegevusega tunduvalt kaasa aidata seaduse normide teostamisele noorte poolt. Kui need organisatsioonid võtaksid, näiteks, oma ülesandeks õigelt eluteelt kõrvalekaldunud või kõrvalekalduvate noorte parandamise, siis väheneksid väärnähted noorte elus ning kaoksid rahu ja korra riikumised noorte poolt, väheneks ka alaealiste kuritegevus. Nende organisatsioonide püsiv kasvatustöö arendaks aga noorte vaimseid võimeid, kindlustaks taht ja istutaks neisse kõrgeid kõblaid põhimõtteid, teeks neid vaimselt niivõrt tugevaiks ja teadlikkudeks isikuteks, et seaduse normide teostamine ja selle teostamise suhtes valvel olemine on nende kõrgemaid püüdeid. Samuti ka riigi- ja oma-

valitsusteenijate kutseorganisatsioonid võiksid teostada palju oma liikmete arendamise alal seaduse normide teostamise huvides. Kutseühingute ülesandeks peaks olema eeskätt oma liikmete arendamine ja kasvatamine ning kutseeetika edendamine ja seega seaduse normide teostamiseks soodsate eelduste loomine. Kutseühingud kasvatuks oma liikmeid ja kutsugu neid teenima riiki ja rahvast õiguse põhimõttele õigluse vaimus.

Eriti on riigi- ja omavalitsusteenijate ülesandeks tähele panna oma määruste, korralduste ja otsuste ning kogu oma ametialalise tegevuse tulemusi: vaadata, kas need määrused, korraldused ja otsused on osutunud kooskõlas seaduse normidega ning andnud neid tulemusi, mis on olnud nende ülesandeks ja sihiks. Seega riigi- ja omavalitsusteenija ei või rahulduda tehtud tööga ega jääda ükskõikseks antud määruste ja korralduste suhtes, vaid seaduse normide teostamise ja elu arendamise huvides peab ta alati jälgima nende määruste ja korralduste mõju ja tähendust elus, koguma andmeid ja materjale selle mõju ja tähenduse kohta, et tarbekorral neid määrusi või korraldusi muuta või täiendada. Kõik see on tarvilik seepärast, et täielikus ulatuses ainult elu ja selle käik ning areng avaldab, kas antud määrused ja tehtud korraldused ning üldse ametialaline tegevus on olnud seadusepärase, otstarbekohane ja kooskõlas üldiste huvidega.

5.

Oleme käsitlenud seni seaduse normide teostamist peamiselt intellektuaalse protsessina. Oleme vaadelnud, kuidas see teostamine toimub kodanikkude teadmiste, oskuste ning kogu vaimsete võimete kaudu. Kuid seaduse normide teostamine ei ole ainult intellektuaalne protsess, vaid sellest teostamisest võtavad osa kodanikud ka oma tahtejõuga ja tundemaailmaga. See on kaudselt selgunud ka juba ülaltoodust ning on selge ka sellest, et intellektuaalset protsessi kui sügavat vaimset tegevust ei saa lahutada tahtest ja tunnetest. Sellele vaatamata peatume siin kokkuvõtlikult ka otsest tahte ja tunnete tähenduse juures seaduse normide teostamisel.

Õiguse üldõpetus tunneb mitmekesiseid teooriaid seaduse normide täitmise alalt. Tegelik elu avaldab aga, et seaduse norme teostatakse kodanikkude poolt peamiselt kodanikkude vabal tahtel.

Tähtsaim motiiv, millisel toimub seaduse normide teostamine heatahtliku ja vabatahtliku täitmise teel, on kodanikkudes kujunenud tahtejõud, mis sisetunde ning kõlbliste jõudude poolt juhituna otse kohustab teostama õiguse norme ning alati toimima kooskõlas nende normidega. Arenenud ja kasvatatud kodanikud austavad seaduse norme. Nad on veendunud, et neid norme on vaja teostada ning et nende teostamine on kodanikkude tähtsamaid kohustusi.

Teiseks, kodanikud teostavad seaduse norme vabal tahtel seepärast, et need normid kui rahva tahe on kooskõlas nende tahtega ja soovidega. Seaduse normid on kasvanud ja kujunenud rahva elu nõuetest ja vajadustest ja seepärast vastavad ka üksikute kodanikkude elulistele huvidele ja õigustatud nõuetele. Seejuures see seaduse normide ja kodanikkude tahte ja soovide kooskõla on seda täielikum ja püsivam, mida enam need normid on kujunenud kodanikkude elulistest huvidest.

Kolmandaks, kodanikud teostavad seaduse norme vabal tahtel, sest nende teostamine ja nende teostamise nõudmine kaaskodanikkudel on tarvilik kodanikkudele nende eluliste huvide ja kogu elu ja tegevuse eduka arenemise seisukohalt. Seaduse normide teostamine hoiab ja kindlustab rahu ja korda ning loob soodsaid eeltingimusi vaimsete ja majanduslike väärtuste saavutamiseks ja üldise heakäekäigu teostamiseks. See kõik aga aitab kaasa ka iga kodaniku elu täiendamisele ja õilistamisele, tema isiklikule heaolule. Seega kodanikud on otseselt huvitatud seaduse normide teostamisest.

Sellest nähtub, et tahtejõul on suur tähendus seaduse normide teostamisel. Seaduse normide teostamine toimub kodanikkude vabal tahtel, mis suunatud riiklikkudes ja ühiskondlikkudes huvides. Mida kindlam on see tahe ja mida suuremas arvus kodanikkudes ta avaldub, seda enam on kindlustatud seaduse normide teostamine. Siit aga järeldub, et seaduse normide teostamise huvides on vaja kasvatada kodanikkudes, eriti noortes, kindlat tahtet õiguse ja õigluse suunas.

Ka tundemaailm ei saa kaugemale jääda seaduse normide teostamisest. Kuna nende normide teostamine avaldub kodanikkude tegevuses ja toimingutes, ülesannete täitmisel, siis selgub juba sellest tunnete tähenduses selles teostamises, sest tunded on suurel määral tegevuse ja toimingute tõukejõud.

dudeks. Tunded viivad tegevusele ja ülesannete täitmisele, tunded määravad ka nende täitmise suuna ja sageli ka ulatuse, eriti aga täitmise viisi.

Seaduse normid, eriti administratiivõiguse alalt, jätvavad nende normide teostajatele sageli palju vabadust ja võimalusi nende teostamise viisi, korra, vahendite ja otstarbekohasuse suhtes. Üht ja sama ülesannet võib täita mitmet viisi ja mitmekesiste vahenditega. Seaduse normide teostamisel võib tegevus ja käitumine olla mitmekesine otstarbekohasuse ja kõlblate põhimõtete seisukohalt vaadatuna. See tegevus ja käitumine aga tegelikult kujuneb suurel määral vastavalt sellele, millised tunded on vallanud ja juhtinud teostajaid selle juures. On kodanikul tugev õigusetunne, siis teostab ta seaduse norme innuga, püsivalt ja järjekindlalt. On kodanikul arenenud kohusetunne ja vastutustunne, siis seisab ta alati seaduse normide teostamise valvel, olles juhitud üldistest huvidest, aga mitte oma kasust. On kodanikul olemas kõrged kõlblised tunded, siis teostab ta seaduse norme kooskõlas avaliku kõlbluse vaimuga, et ühes õigusega pääseks valitsema ka kõlblus ja õigus. On kodanik oma tegevuses ja ülesannete täit-

mises juhitud inimlikust armastusest, kaastundest, heatahtlusest, siis tarvitab ta omas tegevuses vahendeid, mis on kõige sobivamad inimlikkuse seisukohalt, ning teostab ülesandeid viisil, mis aitab kaasa nende tunnete levitamisele kaaskodanikkude keskel ning nende suhete õilistamisele. On kodanikul optimistlik maailmavaade, kõlbline mõtteviis ning inimlikust armastusest ja heatahtlusest juhitud teguviis, siis omab kogu ta tegevus kaaskodanikkude suhtes ülendava tähenduse ja valgustava mõju. Selles tegevuses on soojust, valgust, päikest.

Eriti riigi- ja omavalitsusteenijate tegevuses, nende peale pandud ülesannete täitmisel peaks avalduma tunnete ülendav ja õilistav mõju ja tähendus. Õigusetunne, kohusetunne ja vastutustunne olgu riigi- ja omavalitsusteenijate tegevuse aluseid. Aga riigi- ja omavalitsusteenija tegevus seaduse normide teostamisel peaks olema juhitud ka inimlikust armastusest, heatahtlusest ja eüröömust. Õilsad tunded lähendaksid riigi- ja omavalitsusteenijaid kodanikkudele, tekitaksid vastastikuse usalduse ja püsiva koostöö, mis on omakord tähtsaks teguriks seaduse normide teostamisel.

Vallaomavalitsuste eelarvete täitmisest 1935/36. aastal.

A. Loorits.

S. a. 1. mail kehtima hakanud Vallaseaduse (RT 32 — 1937) § 186 kohustab vallavanemaid andma vallaomavalitsuse möödunud aasta eelarve täitmise aruande revisjonikomisjonile revideerimiseks hiljemalt järgneva eelarveaasta 1. juuniks. Revisjonikomisjon peab aruande revideerima hiljemalt 15. juuliks ja vallavolikogu peab aruande läbi vaatama hiljemalt 1. augustiks. Seejärgi vallaomavalitsuste eelarvete täitmise aruanded jõuavad nüüd järelevalvestustesse viiendal kuul pärast eelarveaasta lõppu. 1936/37. aasta eelarvete täitmise aruanded peaksid olema juba maavalitsustele esitatud. Endised seadused andsid vallaomavalitsustele möödunud aasta eelarvete täitmise aruannete esitamiseks kümnekuulise tähtaja. Seepärast vallaomavalitsuste 1935/36. a. eelarvete täitmise aruanded jõudsid maavalitsustesse käesoleva 1937. a. jaanuarikuul, kus nende selgitamine, täiendamine ja parandamine ning statistiline kokkuvõtmine võttis veel omajagu aega, nii et

alles nüüd, poolteise aasta möödumisel, 1937/38. eelarveaastal võidakse avaldada vallaomavalitsuste 1935/36. a. eelarvete täitmise aruannete üleriigilised kokkuvõtted ja saadakse asuda nendes kokkuvõtetes peegelduvate nähete vaatlemisele.

Vallaomavalitsuste 1935/36. aasta aruannete üldkokkuvõtete võrdlus eelmise 1934/35. aasta aruannete samasuguste kokkuvõtetega (vt. „Maaomaval.“ nr. 6 ja 7 — 1936) näitab 1935/36. aasta eelarvete täitmisel edukuse jätkumist. 1935/36. aastal on tulused laekunud rohkem ja eelarved täidetud täielikumalt, täitmatajäänud osad — saadajäänud tuludena ja makstajäänud kuludena — on vähenenud; samuti on vähenenud puudujäägid, ülejäägid aga kujunenud sama suurteks kui eelmisel 1934/35. aastal.

1934/35. aastal määratud tuludest kr. 4.184.600,23 saadi kr. 3.848.453,16, jäi saada kr. 322.892,54, seega kogutulud kr. 4.171.345,70; määratud kuludest

kr. 4.191.872,99 maksti kr. 3.567.825,94, jäi maksta kr. 244.091,57, seega kogukulud kr. 3.811.917,51.

1935/36. aastal määratud tuludest kr. 4.617.387,17 saadi kr. 4.325.822,37, jäi saada kr. 256.626,60, seega kogutulud kr. 4.582.448,97; määratud kuludest kr. 4.618.521,71 maksti kr. 3.978.507,90, jäi maksta kr. 261.072,14, seega kogukulud kr. 4.239.580,04.

1934/35. aastal oli eelmiste aastate tulused saada kr. 779.023,08, neist laekus kr. 448.490,02, jäi edasi veel saada kr. 164.732,65; eelmiste aastate kulused oli maksta kr. 598.094,75, neist maksti ära kr. 355.801,36, jäi edasi veel maksta kr. 139.095,91.

1935/36. aastal oli eelmiste aastate tulused saada kr. 490.016,56, neist laekus kr. 279.663,41, jäi edasi veel saada kr. 87.515,31; eelmiste aastate kulused oli maksta kr. 383.559,33, neist maksti ära kr. 241.066,66, jäi edasi veel maksta kr. 68.876,34.

1934/35. aastal eelarvete täitmine andis ülejääke kr. 538.521,68 ja jättis puudujääke kr. 30.044,67.

1935/36. aastal eelarvete täitmine andis ülejääke kr. 537.090,27 ja jättis puudujääke kr. 10.721,64.

Üldiselt vallaomavalitsuste eelarvete täitmine 1935/36. aastal, aruannete kokkuvõtete järgi võrreldes eelmise aastaga, näitab paremusi. Kuid, nõuetest kõrvalekaldumised, vead ja puudused, millistele juhiti tähelepanu eelmise 1934/35. aasta eelarvete täitmise aruannete vaatlemisel (vt. „Maaomaval.“ nr. 7 — 1936), ei ole siiski veel kadunud, neid on korratud ja tehtud edasi, milletõttu neile peab uuesti juhtima tähelepanu.

1. Eelarvete tagavarasummadest on vahetult tehtud kulud (vt. tabel 1).

Kehtinud Valla- ja maakonnaal. sisset., väljam., eelarv. ja aruan. ajut. seaduse (RT 18/19 — 1920) § 75-ga tagavarasumma oli määratud väljaminekute katmiseks, mis eelarve ühe või teise peatüki krediidist üle ulatuvad ja niisuguste väiksemate kulude katmiseks, mis eelarveaasta jooksul juhuslikult tekivad.

Sama seaduse § 76 nõudel eelarve on jaotatud eriosadeks — peatükkideks, litriteks, paragrahvideks ja punktideks — selleks, et koondada ühtekokku tulud nende saamise iseloomu ja kulud nende otstarvete järgi, et võimalduks ülevaade, näiteks: igast

erimaksust üksikult ja kõigist erimaksudest kokku ühise koguna, samuti administratsiooni, hariduse, hoolekande ja muudest kuldudest, nii iga eriala iga üksiku eriliigi kuldudest kui iga eriala kogukuludest. Kui tagavarasummast vahetult tehakse kulused, siis koondub sinna nii administratsiooni, hariduse, hoolekande kui muude erialade kulused. See kuluartikkel haaraks enesesse osa kõigi teiste artiklite kulused, rikuks kulude jaotuse üksikute erialade ja eriliikide järgi ning tumestaks ülevaate nendest. Seepärast Kohtu- ja Siseministeeriumi Administratiiv-osakonna ringkirjaga 17. jaanuarist 1934 nr. 1665 p. 25 keelati kategooriliselt tagavarasummast vahetult kulude tegemine. Tagavarasummat võib kasutada ainult osade temast ülekandmisega eelarve teistesse peatükkidesse niisuguste kulude katmiseks, mis määratud krediitidest üle ulatuvad või juhuslikult tekivad. Kui eelarveaasta jooksul tekib mõni juhuslik eelarves ettenägematu kulu, siis peab see tehtama tema otstarbe nimetusega ja otstarbele vastava peatüki, litri, paragrahvi ja punkti all, milleks tarvilik krediit viiakse sinna üle tagavarasummast, selle vastavalt vähendamisega.

Esildatud keeldu ja nõudeid on rikutud kolmes maakonnas (vt. tabel 1). Kahes maakonnas, kummaski 2 valda on oma tagavarasummadest vahetult teinud kulused. Ühes maakonnas 1 vald on oma tagavarasumma selle osa, mis ülekannetest teistesse peatükkidesse järele jäi, kr. 1,22 määranud makstajäänuks ja kannud kreditoride arvele, kus selle kulutamiseks puudub otstarve ja vajadus. See summa, tarvitamatajäänud krediidina, oleks pidanud kantama kulutustest vabanenud summade hulka — eelarve kulude raamatu lahtrisse 23 ja eelarve kulude aruande lahtrisse 16.

2. Lisaeelarvete koostamisel kõik vallad ei ole tulused ja kulused viinud tasakaalu, nagu nõutakse Vallaval. arvep. korra (RT 23 — 1932) §-idega 12 ja 14.

Vallaomavalitsuste 1935/36. aasta põhieelarvetega (millede üldkokkuvõtted on avaldatud „Maaomavalitsuses“ nr. 11 — 1935) määratud tulud ja kulud olid tasakaalus kogusummades kr. 4.315.131,—. Lisaeelarvetega on suurendatud tulused kogusummas kr. 4.617.387,17 peale (vt. tabel 2) ja kulused kogusummas kr. 4.618.521,71 peale (vt. tabel 3), seega kulud tõstetud tuludest suuremaks üldkokkuvõttes kr. 1.134,54.

Vallaomavalitsuste 1935/36. aasta eelar

1. 1935/36. ko

Tulude ja kulude nimetus	Viru		Järva		Harju		Lääne		Saare	
	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%
TULUD:										
1. Maksud:										
§ 1. Kinnisvaramaksu valdade osa	96.423,45	14,75	57.260,95	18,65	73.975,79	14,82	58.063,70	16,96	20.946,13	13,16
2. Kinnisvarade lisamaks	53.182,43	8,14	37.399,13	12,18	44.087,24	8,83	26.021,04	7,60	18.569,31	8,16
3. Tulumaksu valdade osa	38.135,61	5,84	18.222,24	5,94	31.623,93	6,33	25.167,23	7,35	18.523,06	8,15
4. Isikumaksud	207.069,96	31,69	104.739,99	34,12	200.754,07	40,22	146.004,43	42,65	95.513,97	41,98
5. Maksud äril ja tööst. ettev.	37.851,71	5,79	11.350,77	3,70	19.589,57	3,92	7.152,26	2,09	4.749,55	2,09
6. Maksud aurumasinatelt	1.282,01	0,20	599,35	0,20	780,68	0,16	360,70	0,11	163,60	0,07
7. Maksud mootoritelt	2.827,59	0,43	2.241,00	0,73	2.056,24	0,42	1.806,40	0,53	1.090,65	0,48
8. Maksud jalgratastelt	13.935,71	2,13	7.225,25	2,35	14.737,36	2,95	11.504,15	3,36	7.901,20	3,47
12. Maksud laada- ja turuplats.	2.885,71	0,44	3.155,15	1,03	3.188,33	0,64	2.246,37	0,66	549,79	0,24
13. Maksude viivitus % %	13.303,59	2,04	4.562,49	1,48	8.345,51	1,67	3.537,76	1,03	2.619,44	1,15
15. Maksud dokumentidelt	4.072,34	0,62	2.999,57	0,98	3.571,18	0,72	2.254,55	0,66	1.058,17	0,47
16. Maksud jahipidamisest	2.347,—	0,36	1.235,85	0,40	2.384,8	0,48	1.173,30	0,34	908,78	0,40
17. Maksud koertelt	2.046,—	0,31	1.325,25	0,43	2.403,50	0,48	812,23	0,24	—	—
§ 9, 10, 11 ja 14. Maksud veo-äripid., söiduhobust., töld. ja viinaostulubadelt	55,—	0,01	30,67	0,01	20,—	—	129,22	0,03	—	—
§ 18. Suvituskulud	921,50	0,14	—	—	—	—	—	—	—	—
Kokku ptk. I.	476.339,61	72,89	252.347,66	82,20	407.518,20	81,64	286.233,34	83,61	181.593,65	79,82
2. Varandused	5.807,97	0,89	4.001,50	1,30	8.191,95	1,64	4.745,09	1,39	1.743,16	0,77
3. Valdade kapitalid	14.757,91	2,26	1.960,31	0,64	3.449,90	0,69	3.770,68	1,10	490,37	0,21
4. Valdade asutised	26.048,45	3,99	7.284,50	2,37	10.784,02	2,16	2.827,46	0,82	2.039,90	0,90
5. Valdade ettevõtted	279,90	0,04	—	—	120,—	0,02	1.003,73	0,29	—	—
6. Üldkulude tasud	19.042,20	2,91	6.866,70	2,24	16.796,48	3,36	3.928,45	1,15	5.040,88	2,21
7. Üldtoetused	—	—	550,—	0,17	883,50	0,18	—	—	582,—	0,26
8. Mitmesugused tulud	52.346,56	8,01	10.528,97	3,43	16.609,10	3,33	7.767,88	2,27	4.791,03	2,11
Korralised tulud kokku	594.622,60	90,99	283.539,64	92,35	464.353,15	93,02	310.276,63	90,63	196.280,99	86,28
Erakorralised tulud	58.877,46	9,01	23.466,74	7,65	34.834,50	6,98	32.071,57	9,37	31.217,09	13,72
Tulude kogusumma	653.500,06	100%	307.006,38	100%	499.187,65	100%	342.348,20	100%	227.498,08	100%
KULUD:										
1. Vallavolikogud	6.502,21	1,12	3.064,67	1,08	3.905,21	0,84	3.841,66	1,23	3.053,69	1,47
2. Vallavalitsused	180.863,62	31,05	96.826,26	34,10	145.790,79	31,42	104.868,11	33,57	63.696,75	30,61
3. Sotsiaal-administratsioon	9.943,24	1,72	5.215,37	1,84	7.041,51	1,52	6.596,84	2,11	3.167,10	1,52
4. Heakord	19.115,20	3,29	5.001,93	1,76	11.384,31	2,45	4.800,20	1,54	5.424,77	2,61
5. Haridus	171.232,95	29,48	81.592,91	28,73	148.333,09	31,96	83.897,69	26,85	58.435,25	28,08
6. Hoolekanne	75.455,91	12,09	53.786,35	18,94	82.440,31	17,77	48.041,88	15,38	28.544,14	13,72
7. Valdade ettevõtted	254,45	0,04	—	—	—	—	113,52	0,03	—	—
8. Valdade üldvarandused	2.853,01	0,49	1.581,68	0,56	1.455,68	0,31	1.390,77	0,45	419,19	0,20
9. Valdade kapitalid	26.863,12	4,62	2.797,59	0,99	2.143,31	0,46	11.026,44	3,53	2.533,78	1,22
10. Laenude ja % tasumine	20.246,97	3,49	4.347,15	1,53	19.525,24	4,21	11.066,70	3,54	7.757,54	3,73
11. Mitmesugused kulud	9.214,36	1,58	6.590,94	2,32	7.191,55	1,55	4.665,06	1,49	3.031,58	1,46
12. Tagavarasumma	—	—	—	—	—	—	—	—	83,22	0,04
Korralised kulud kokku	522.045,04	89,88	260.804,85	91,85	429.211,—	92,49	280.308,87	89,72	176.147,01	84,66
Erakorralised kulud	58.799,01	10,12	23.148,33	8,15	34.838,30	7,51	32.112,91	10,28	31.916,06	15,34
Kulude kogusumma	580.844,05	100%	283.953,18	100%	464.049,30	100%	312.421,78	100%	208.063,07	100%

ete täitmise aruannete üldkokkuvõtted

tulud ja kogukulud.

Pärnu		Viljandi		Tartu		Valga		Võru		Petseri		Kokku	
Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%
54.955,89	11,67	57.605,50	13,03	99.682,05	14,31	22.505,66	11,56	45.856,84	10,79	22.911,85	7,08	619.187,81	13,51
32.763,01	6,96	38.286,76	8,66	62.470,95	8,97	12.493,88	6,42	28.376,46	6,68	44.861,30	13,86	398.511,51	8,70
25.444,08	5,40	21.704,99	4,91	42.510,80	6,10	7.410,08	3,81	29.656,—	6,98	21.575,43	6,67	279.973,45	6,11
167.629,89	35,60	161.032,94	36,43	306.298,07	43,96	66.710,50	34,27	187.170,31	44,04	142.802,04	44,12	1.785.726,17	38,97
23.639,78	5,03	9.856,06	2,23	18.289,29	2,63	8.917,84	4,58	14.303,22	3,36	3.427,34	1,06	159.127,39	3,47
1.146,51	0,25	1.519,78	0,34	3.120,30	0,45	790,25	0,40	1.510,49	0,36	255,25	0,08	11.528,92	0,25
1.880,85	0,36	1.773,—	0,40	1.489,20	0,21	349,30	0,18	1.030,95	0,24	235,55	0,07	16.580,73	0,36
7.500,76	1,59	7.967,10	1,80	6.361,97	0,91	1.977,70	1,02	2.214,25	0,52	1.140,25	0,35	82.465,70	1,80
1.797,94	0,38	1.357,15	0,31	1.243,81	0,18	497,90	0,26	982,15	0,23	271,44	0,08	18.175,74	0,40
6.370,42	1,36	5.275,65	1,19	9.539,35	1,37	2.502,13	1,29	6.789,82	1,60	10.567,77	3,26	73.413,93	1,60
2.534,78	0,54	2.428,04	0,56	4.402,25	0,64	1.095,89	0,56	2.913,29	0,69	3.242,89	1,00	30.572,95	0,67
1.620,25	0,34	2.081,96	0,47	2.305,75	0,33	499,25	0,26	948,26	0,22	469,55	0,14	15.974,75	0,35
1.903,25	0,40	2.686,98	0,61	3.692,96	0,53	1.152,30	0,59	1.558,34	0,37	425,—	0,14	18.005,81	0,39
—	—	20,—	—	40,—	—	20,—	—	5,—	—	—	—	319,89	0,01
—	—	—	—	18,75	—	—	—	—	—	—	—	940,25	0,02
328.987,41	69,88	313.595,91	70,94	561.465,50	80,59	126.922,68	65,20	323.315,38	76,08	252.185,66	77,91	3.510.505,—	76,61
5.178,34	1,10	8.283,11	1,87	11.699,82	1,68	7.842,04	4,03	10.590,89	2,49	479,45	0,15	68.563,32	1,50
4.099,25	0,87	5.008,72	1,13	5.295,77	0,76	2.266,53	1,16	1.911,93	0,45	4.443,34	1,37	47.454,71	1,04
6.900,84	1,46	27.505,68	6,23	12.291,97	1,76	2.537,29	1,30	5.709,59	1,34	2.283,62	0,71	106.213,32	2,32
942,67	0,20	—	—	7,—	—	—	—	250,—	0,06	—	—	2.603,30	0,05
9.265,85	1,97	6.358,14	1,44	18.342,86	2,64	3.433,91	1,77	7.328,78	1,72	7.675,24	2,37	104.079,49	2,27
800,—	0,17	1.170,40	0,26	311,—	0,04	—	—	407,50	0,10	100,—	0,03	4.804,40	0,10
17.425,85	3,70	11.159,02	2,52	15.762,12	2,26	8.527,02	4,38	8.280,60	1,95	17.467,96	5,40	170.666,11	3,72
373.600,21	79,35	373.080,98	84,39	625.176,04	89,73	151.529,47	77,84	357.794,67	84,19	284.635,27	87,94	4.014.889,65	87,61
97.214,38	20,65	68.992,88	15,61	71.518,98	10,27	43.131,58	22,16	67.187,93	15,81	39.046,21	12,06	567.559,32	12,39
470.814,59	100%	442.073,86	100%	696.695,02	100%	194.661,05	100%	424.982,60	100%	323.681,48	100%	4.582.448,97	100%
4.205,43	0,95	4.862,89	1,21	7.927,08	1,21	1.949,19	1,05	5.965,20	1,47	5.003,56	1,66	50.280,79	1,18
135.611,64	30,71	129.038,85	32,03	229.532,52	35,12	58.516,65	31,64	143.730,80	35,33	102.565,23	34,13	1.390.541,22	32,80
5.915,81	1,34	7.642,68	1,90	10.773,63	1,64	4.248,02	2,30	7.199,54	1,77	6.593,09	2,19	74.336,83	1,75
5.950,68	1,35	4.611,31	1,14	13.686,56	2,09	2.047,48	1,11	6.875,66	1,69	7.932,59	2,65	86.830,69	2,05
90.664,08	20,54	105.838,46	26,27	163.130,41	24,96	34.356,02	18,58	79.891,56	19,63	86.033,07	28,63	1.103.405,49	26,03
69.828,13	15,81	62.602,26	15,54	99.622,95	15,24	31.832,40	17,21	69.536,91	17,09	20.322,50	6,77	642.013,74	15,14
374,60	0,08	—	—	—	—	64,25	0,03	—	—	—	—	806,82	0,02
1.177,98	0,27	3.382,96	0,84	3.259,95	0,50	1.129,76	0,61	3.056,45	0,75	395,56	0,13	20.102,99	0,48
4.632,82	1,05	440,—	0,11	3.303,—	0,51	100,—	0,05	1.971,94	0,48	5.760,—	1,92	61.572,—	1,45
18.518,29	4,19	9.117,57	2,27	34.368,86	5,26	3.197,09	1,73	11.642,39	2,86	8.950,66	2,98	148.738,46	3,51
7.796,42	1,77	10.113,61	2,51	17.992,92	2,75	3.803,16	2,06	11.265,64	2,77	17.331,98	5,77	98.997,22	2,34
—	—	—	—	—	—	1,22	—	—	—	344,73	0,11	429,17	0,01
344.675,88	78,06	337.650,59	83,82	583.597,88	89,28	141.245,24	76,37	341.136,09	83,84	261.232,97	86,94	3.678.055,42	86,76
96.863,35	21,94	65.158,37	16,18	70.034,24	10,72	43.693,39	23,63	65.733,40	16,16	39.227,21	13,06	561.524.57	13,24
441.539,23	100%	402.808,96	100%	653.632,12	100%	184.938,63	100%	406.869,49	100%	300.460,18	100%	4.239.579,99	100%

2. 1935/36. a. tulude laekumine.

		Põhi- ja lisa- eelarvetega määratud Kr.	Saadi Kr.	Jäi saada Kr.	Kogutulud Kr.
1.	Virumaa vallaval.	631.207,67	621.266,50	32.233,56	653.500,06
2.	Järvamaa „	297.685,38	296.445,95	10.560,43	307.006,38
3.	Harjumaa „	512.166,61	474.736,75	24.450,90	499.187,65
4.	Läänemaa „	343.760,60	330.284,24	12.063,96	342.338,20
5.	Saaremaa „	254.849,06	215.331,91	12.166,17	227.498,08
6.	Pärnumaa „	464.428,66	440.190,73	30.623,86	470.814,59
7.	Viljandimaa „	454.955,80	431.254,26	10.819,60	442.073,86
8.	Tartumaa „	702.210,85	657.373,14	39.321,88	696.695,02
9.	Valgamaa „	190.115,27	185.192,73	9.468,32	194.661,05
10.	Võrumaa „	447.964,48	396.802,68	28.179,92	424.982,60
11.	Petserimaa „	318.042,79	276.943,48	46.738,—	323.681,48
Kokku:		4.617.387,17	4.325.822,37	256.626,60	4.582.448,97

3. 1935/36. a. kulude maksmine.

		Põhi- ja lisa- eelarvetega määratud Kr.	Maksti Kr.	Jäi maksta Kr.	Kogukulud Kr.
1.	Virumaa vallaval.	631.207,67	563.522,45	17.321,65	580.844,10
2.	Järvamaa „	297.185,38	275.887,27	8.065,91	283.953,18
3.	Harjumaa „	512.166,61	441.218,53	22.830,77	464.049,30
4.	Läänemaa „	343.760,60	298.655,24	13.766,54	312.421,78
5.	Saaremaa „	254.849,06	198.536,49	9.526,58	208.063,07
6.	Pärnumaa „	464.428,66	401.293,37	40.245,86	441.539,23
7.	Viljandimaa „	454.955,80	387.092,68	15.716,28	402.808,96
8.	Tartumaa „	702.210,85	612.720,49	40.911,63	653.632,12
9.	Valgamaa „	190.445,07	176.939,67	7.998,96	184.938,63
10.	Võrumaa „	447.964,48	380.082,67	26.786,82	406.869,49
11.	Petserimaa „	319.347,53	242.559,04	57.901,14	300.460,18
Kokku:		4.618.521,71	3.978.507,90	261.072,14	4.239.580,04

4. 1935/36. eelmiste aastate tulude (deebitoride) laekumine.

		Oli saada Kr.	Saadi Kr.	Jäi saada Kr.
1.	Virumaa vallaval.	51.410,83	29.732,20	8.971,16
2.	Järvamaa „	24.185,73	16.293,93	2.332,94
3.	Harjumaa „	51.410,15	26.275,58	2.102,59
4.	Läänemaa „	17.175,15	13.309,71	413,98
5.	Saaremaa „	17.745,68	13.646,74	747,04
6.	Pärnumaa „	24.676,89	14.737,52	5.679,90
7.	Viljandimaa „	43.552,54	25.182,85	10.690,68
8.	Tartumaa „	72.415,58	34.081,05	9.139,68
9.	Valgamaa „	30.596,30	11.602,02	9.069,63
10.	Võrumaa „	60.344,45	32.526,54	13.562,33
11.	Petserimaa „	96.503,26	62.275,27	24.805,38
Kokku:		490.016,56	279.663,41	87.515,31

5. 1935/36. eelmiste aastate kulude (kreditoride) maksmine.

		Oli maksta Kr.	Maksti Kr.	Jäi maksta Kr.
1. Virumaa	vallaval.	13.720,77	8.867,02	1.510,56
2. Järvamaa	„	15.517,35	12.449,62	923,54
3. Harjumaa	„	39.415,03	21.337,02	1.214,71
4. Läänemaa	„	15.526,48	10.224,18	2.666,50
5. Saaremaa	„	14.663,51	11.355,75	1.376,41
6. Pärnumaa	„	27.780,49	20.228,12	3.991,64
7. Viljandimaa	„	53.058,45	38.587,11	8.725,51
8. Tartumaa	„	73.679,22	39.905,34	15.005,53
9. Valgamaa	„	28.166,37	13.036,22	5.025,11
10. Võrumaa	„	34.649,74	20.552,22	9.557,62
11. Petserimaa	„	67.381,92	44.524,06	18.879,21
Kokku:		383.559,33	241.066,66	68.876,34

6. Eelarvete ülejäägid 1935/36. a.

		1935/36. a. Kr.	Eelmiste aastate Kr.	Kokku Kr.
1. Virumaa	vallaval.	72.453,76	73.361,60	145.815,36
2. Järvamaa	„	20.997,85	11.457,60	32.455,45
3. Harjumaa	„	39.207,26	21.775,97	60.983,23
4. Läänemaa	„	31.788,96	19.468,99	51.257,95
5. Saaremaa	„	19.135,40	13.091,02	32.226,42
6. Pärnumaa	„	29.336,24	22.089,61	51.425,85
7. Viljandimaa	„	37.412,13	8.447,02	45.859,15
8. Tartumaa	„	36.983,86	22.233,27	59.217,13
9. Valgamaa	„	9.755,53	12.213,60	21.969,13
10. Võrumaa	„	11.740,31	6.990,17	18.730,48
11. Petserimaa	„	17.040,60	109,52	17.150,12
Kokku:		325.851,90	211.238,37	537.090,27

7. Eelarvete puudujäägid 1935/36. a.

		1935/36. a. Kr.		Eelmiste aastate Kr.	Kokku Kr.
1. Virumaa	— vallaval.	—	1 vallaval.	363,88	363,88
2. Järvamaa	— „	—	„	—	—
3. Harjumaa	— „	—	„	—	—
4. Läänemaa	— „	—	„	—	—
5. Saaremaa	— „	—	„	—	—
6. Pärnumaa	1 „	17,45	„	—	17,45
7. Viljandimaa	— „	—	3 „	1.913,07	1.913,07
8. Tartumaa	4 „	1.444,65	4 „	998,80	2.443,45
9. Valgamaa	1 „	227,73	— „	—	227,73
10. Võrumaa	7 „	1.765,61	3 „	799,45	2.565,06
11. Petserimaa	1 „	154,13	3 „	3.036,87	3.191,—
Kokku 14 vallaval.		3.609,57	14 vallaval.	7.112,07	10.721,64

Võrreldes põhi- ja lisaelarvetega määratud tulude ja kulude maakonnalisi kokkuvõtteid (tabelid 2 ja 3) nähtub, et tulude ja kulude tasakaal puudub kolmes maakonnas. Ühes maakonnas on tulud kuludest suuremad (297.685,38 — 297.185,38) kr. 500.—. Seal üks vald ei ole leidnud otstarvet oma tulude kuludest üleulatusel kr. 500.—, ei määranud seda tagavarasummaks või tagavarakapitaliks, nagu oleks pidanud tegema kui kulutamiseks puudus vajadus. Teises maakonnas on kulud tuludest suuremad (190.445,07 — 190.115,27) kr. 329,80, ühel vallal kr. 9,80, teisel kr. 320,— suuremad. Kolmandas maakonnas on kulud tuludest suuremad (319.347,53 — 318.042,79) kr. 1.304,74 ja see ainult ühel vallal. Eelarvete tasakaalu on nüüsi rikkunud 4 valda, kes oleks pidanud sellest samuti hoiduma kui teised 364 valda. Sest, eelarvete reaalne tasakaal on korraliku majandamise esimeseks eeltingimuseks.

3. Saadajäänud tuludeks on ebaõieti arvestatud niisuguseid tulusid, mis eelarvetega polnud üldse määratud ega ette nähtud.

Vallaval. arvep. korra §-ide 6 ja 11 järgi kõik tulud peab võetama eelarvete kaudu. Eelarvete tulumäärad peavad olema põhistatud seaduslikkude alustega ja selgitavate andmetega ning arvatlustega (kalkulatsioonidega). Juhuslikult, huupi, ilma kindla aluseta, ei või midagi eelarvesse võtta. Kõik seaduslikkude alustega põhistatud ja selgitavate andmetega ning arvatlustega kindlaks tehtud tulud aga peab võetama põhi- ja lisaelarvetesse. Kuna põhi- ja lisaelarvetega määratud tulud, hoolimata nende põhistamisest ja kindlakstegemisest seaduslikkude alustega ja selgitavate andmetega ning arvatlustega, kõik ei laeku, osa jääb saamata, siis ei saa ega tohi tõelikult saadud ja saadajäänud tulud kokku — kogutuludena — kunagi tõusta suuremaks põhi- ja lisaelarvetega määratud tulude summadest.

Kuid kõigis maakondades leidub valdu, kelle kogutulud (saadud + saadajäänud tulud) osutuvad suuremaks põhi- ja lisaelarvetega määratud tuludest. Viies maakonnas saadud ja saadajäänud kogutulude üleulatus põhi- ja lisaelarvetega määratud tuludest esineb eriti rohkesti ja osutub suureks ning seetõttu väljendub ka valdade aruannete maakonnalistes kokkuvõtetes (vt. tabel 2): 1) määratud tulud — kr. 631.207,67,

kogutulud — kr. 653.500,06; 2) määratud tulud — kr. 297.685,38, kogutulud kr. 307.006,38; 6) määratud tulud — kr. 464.428,66, kogutulud — kr. 470.814,59; 9) määratud tulud kr. 190.115,27, kogutulud kr. 194.661,05; 11) määratud tulud — kr. 318.042,79, kogutulud kr. 323.681,48. Kuues maakonnas selline üleulatus esineb vähem ja väiksemal määral, mille tõttu see sealsete valdade aruannete maakonnalistes kokkuvõtetes (tabel 2) ei väljendu.

Saadud ja saadajäänud kogutulude üleulatus põhi- ja lisaelarvetega määratud tuludest näitab, et saadajäänuks on arvestatud niisuguseid tulusid, mis pärast põhi- ja lisaelarvete koostamist leiti või avastati juhuslikult ja määrati väljaspool eelarvet, ilma selgitavate andmetega ja arvatlustega kindlaks tegemata, lihtsas lootuses kättesaamise õnnestumise peale. Kuid selliste tulude tõelikult saamiseks ei ole mingit kindlustust, need enamasti jäävadki saamata ja kustutatakse eelarvete deebitoride arvetelt, nagu pärast selgub kui vaatleme eelmiste aastate saadajäänud tulude laekumist. Seesuguste tulude saadajäänuks arvestamisega, millede saamine ei ole kindel, mis pärast kustutamisele tulevad, varjatakse eelarvete puudujääke ja kujundatakse näilisi ülejääke, milliseid tõelikult ei ole, mis vaid seisavad laekumata deebitorides ja kaovad või vähenevad deebitoride kustutamisega.

4. Eelmise 1934/35. aasta kõigi aruannete lõppsaldo de summad ei võrdu järgneva 1935/36. aasta aruannete vastavate algussaldode summadega.

1934/35. aasta aruannete üleriigilised kokkuvõtted (vt. „Maaomaval.“ nr. 7 — 1936) näitavad lõppsaldo dena: jäi saada selle aasta tulusid (vt. tabel 1) kr. 322.892,54, ja eelmiste aastate tulusid (vt. tabel 3) kr. 164.732,65, kokku kr. 487.625,19; jäi maksta selle aasta kulusid (vt. tabel 2) kr. 244.091,57 ja eelmiste aastate kulusid (vt. tabel 4) kr. 139.095,91, kokku kr. 383.187,48.

1935/36. aasta aruannete üleriigilised kokkuvõtted (vt. „Maaomaval.“ käesolevas numbris) näitavad aga vastavate algussaldodena teisi summasid, nimelt: eelmiste aastate tulusid (deebitore) oli saada (vt. tabel 4) kogusummas kr. 490.016,56 ja eelmiste aastate kulusid (kreeditore) oli maksta (vt. tabel 5) kogusummas kr. 383.559,33.

Seejärgi on eelmise 1934/35. aasta aruandeid pärast kinnitamist muudetud saada-

jäänud tulude ja makstajäänud kulude lõppsaldode suurendamisega, juurdelisamisega: saadajäänud tuludele kogusummas (490.016,56 — 487.625,19) kr. 2.391,37, makstajäänud kuludele kogusummas (383.559,33 — 383.187,48) kr. 371,85. Saadajäänud tulude saldosisid on muudetud kuues maakonnas: 1) suurendamisega — ühes maakonnas kr. 2.354,28, teises kr. 106,47, kolmandas kr. 0,03, neljandas kr. 30,60, kokku suurendatud kr. 2.491,38; 2) vähendamisega — ühes maakonnas kr. 100,—, teises kr. 0,01, kokku vähendatud kr. 100,01. Makstajäänud kulude saldosisid on muudetud seitsmes maakonnas: 1) suurendamisega — ühes maakonnas kr. 692,65, teises kr. 0,75, kolmandas kr. 100,—, kokku suurendatud kr. 793,40; 2) vähendamisega — ühes maakonnas kr. 187,83, teises kr. 116,37, kolmandas kr. 0,03, neljandas kr. 117,32, kokku vähendatud kr. 421,55. Nii saadajäänud tulude kui makstajäänud kulude 1934/35. aasta lõppsaldod on jäänud püsima ja kantud muutumatult üle 1935/36. aasta algussaldodena kolmes maakonnas.

5. Kahtlasi tulused on arvestatud saadajäänuks ja jäetud edasi eelarvete deebitoride arvetele üle lubatud aja.

Vallaval. arvep. korra § 63 lubab arvestada saadajäänuks ja kanda eelarvete deebitoride arvetele ainult niisuguseid mak-

se, millede tasumise tähtaeg on pikendatud, ja muid niisuguseid tulused, millede saamine on kindlustatud. Ainult lootusel põhjendatuid tulused ei ole lubatud kanda deebitoride arvele. Eelarvete deebitoride arvele kantud eelmise eelarveaasta need tulud, mis jäid saamata ka järgmise eelarveaasta lõpuks ilma tasumise tähtaja edasipikendusest, kustutatakse eelarvete deebitoride arvelt. Eelarveaasta lõpuks saamatajäänud laenusid ja tulumaksu valla osasid ei kanta eelarvete deebitoride arvele. Saamatajäänud laenu ja tulumaksu osad kui ka kõik pikendamata ja realselt kindlustamata makšuvõlad ning muud omalajal saamatajäänud tulud peab arvestatama selle aasta tuluks, mil nad saadakse.

Neist nõuetest ei ole kõik vallad vajalikul hoolinud.

1935/36. aasta alguseks oli arvestatud eelmiste aastate saadajäänud tuludeks (vt. tabel 4) ja kantud eelarvete deebitoride arvetele kokku kõigis maakondades kr. 490.016,56, aasta jooksul neist saadi kätte kr. 279.663,41, kustutati eelarvete deebitoride arvetelt kahtlastena, ilma mingi kindlustusest, sinna võetud ja lootusetuks osutunud [490.016,56 — (279.663,41 + 87.515,31)] kr. 122.837,84, aasta lõpul arvestati ja kanti edasi saadajäänuks järgmisel aastal kr. 87.515,31, enamasti ilma mingi edasipikendusest ja reaalse kindlustusest. (Järgneb.)

Põhimõtteid vallaseaduse teostamise määrustele.

A. Loorits.

Seadusandlus teotseb aeglaselt ja seaduse normid kavatakse kauemaks ajaks. Tegelik elu aga areneb kiirelt, muudab seniseid ja tekitab uusi olukordi, mis vajavad vastavalt korraldamist. Seepärast ei saa ega olegi otstarbekohane normeerida seadustega kõiki üksikasju. Seadustega määratakse kindlaks vaid üldised normid, millede piires korraldatakse üksikasju määrustega ja juhtnõuudega.

Nii jätab ka Vallaseadus rea küsimusi määruste ja juhtnõuude korraldada, mis võiks teostada järgmistel põhimõtetel:

I. Vallavolikogu alal.

1. Vallavolinikkude arv võiks olla: kuni 1000 elanikuga vallas — 10 volinikku, üle 1000 iga 300 elaniku kohta 1 volinik juurde kuni nende arv tõuseb 20-ni.

2. Vallavolikogu koosolekud peetagu vallamajas, erandjuhtudel koolimajas või mõnes teises valla asutises või ettevõttes, mille korraldamine vajab tutvumist kohal.

3. Vallavolikogu koosolek avatagu selles määratud tunniaja kättejõudmise järele kohe niipea kui otsustamiseks vajalik arv volinikke on ilmunud. Kogunemiseks antagu aega 1 kuni 2 tundi. Enne 1 või 2 tunni möödumist, koosoleku alguseks määratud ajast arvates, ärgu tunnustatagu koosolek kokkutulematajäänuks.

4. Vallavolikogu koosolekul kõnelejate kõneaja piiramine ja sõnaandmise lõpetamine enne kõiki sõnasoojaid ära kuulamata, jäetagu vallavolikogu otsustada.

5. Enne vallavolikogu koosoleku lõpetamist võimaldatagu vallavolinikkudele avaldada isiklikke õiendusi olnud arutluste

kohta ja algatada küsimusi järgmise koosoleku päevakorda võtmiseks.

6. Vallavolikogu protokollid kirjutata kirjutusmasinal; protokollide lehed numerdatagu ja lehtede arv tõestatagu protokollil lõpus. Aasta lõpul protokollid köide tagu kokku toimikuks või raamatuks.

II. Vallavalitsuse alal.

1. Vallavanemal võiks olla abid:

kuni 1000 elanikuga vallas	—	1 abi,
1001—3000	„	2 „
üle 3000	„	3 „

2. Vallavanema asendamise järjekord ja abistamise kohused määratagu kindlaks ja jaotatagu abide vahel igakord vallavalitsuse uue koosseisu ametisse astumisel. Vallavanema abidele võiks panna ja nende vahel jaotada:

1) valla osade valitsemine — Vallasead. § 61 p. 15, 16, 19 ja 20 ettenähtud politseiliste ülesannete täitmine;

2) teede, sildade, truupide ja muude teede päraldiste korrashoiu eest hoolitsemise, korrashoiu korraldamine ja järelevalve (Vallasead. § 61 p. 21);

3) valla koolide ja muude asutiste ning ettevõtete eest hoolitsemine, nende majandamise järelevalve ja juhtimine (Vallasead. § 61 p. 13).

3. Vallavanema, ta abide ja külavanimete ametimärgid võiksid kujundada oma maakonna vappi, ketiga kaelas kantavaid, erineda suuruselt ja värvilt ning kanda pealkirjadena: nimetust „Vallaseadus 1937“ ja ametinimetusi „Vallavanem“, „Vallavanema abi“, „Külavanem“.

4. Peale külavanema kõigi muude vallametite pidamine on vabatahtlik, milledest võidakse igal ajal loobuda, kui need ei meeldi. Külavanema amet aga on sunduslik, mida peab pidama. Ühiskondlik kord põhjeneb õiglusel. Üks igivana õigluse põhimõtteid nõuab: kes ühiskonnas selle maailma hüvedest rohkem kasutab, see peab ka rohkem kohuseid kandma. Ei oleks õiglane kohustada näit. ühe hektaarilise koha pidajat täitma külavanema kohuseid sama palju kordi kui sajahektaarilise kohaomanikku.

Seepärast külavanema kohustetäitmine tuleks panna neile iseseisvatele majapidajatele, kes valdavad kinnisvarasid, proportsionaalselt (suhteliselt) kinnisvarade maksustamishindele, määrates kindlaks puhtakasurubla või tulundusmaa hektaaride arvu, mis peab võetama külavanema ko-

hustetäitmise normi aluseks, millele vastavalt külavanema kohuseid tuleb täita 3 kuud. Näiteks, kui külavanema kohustetäitmise normi aluseks on määratud kinnisvara kuni 10 puhtakasurubla, siis teatud aja vahemikul tuleb täita külavanema kohuseid: kinnisvara nr. 1 valdajal, kelle koht kuni 10 ptkrbl., 1×3 kuud; kinnisvara nr. 2 valdajal, kelle koht kuni 20 ptkrbl., 2×3 kuud; kinnisvara nr. 3 valdajal, kelle koht kuni 30 ptkrbl., 3×3 kuud; järjekorras nr. 3, nr. 2, nr. 3, nr. 1, nr. 3, nr. 2; nr. 3, nr. 2, nr. 3, nr. 1, nr. 3, nr. 2 jne.

Kinnisvaradelt külavanema kohustetäitmiseks kindlaksmääratud normiga võrreldagu muude iseseisvate majapidamiste tulukust ja elatisvõimalusi ning määratagu samuti kindlaks nende muude iseseisvate majapidajate, (kui neid vallas on), külavanema kohustetäitmise normid võrdselt kinnisvara valdajatega.

Vald jaotatagu külavanemate ringkondadeks ja külavanemate ning nende asetäitjate kohustetäitmine toimugu igas ringkonnas ise omaette järjekorras vastavalt kindlaksmääratud kohustusnormidele.

Naisisikuid ei tuleks määrata külavanimateks ega nende asetäitjateks, enamikus nad ei ole selleks majanduslikult iseseisvad ega füüsiliselt võimelised.

5. Vallavanemal tuleks ametitalitusteks käia vallamajas väiksemates valdades vähemalt kord nädalas, suuremates valdades vähemalt kaks korda nädalas.

Valla kantselei tegevus peaks toimuma igal äripäeval kindlaksmääratud ja vallas teatavaks tehtud tunniaegadel.

III. Vallaomavalitsuste majandamise — varade ja kapitalide valitsemise alal.

1. Vallaomavalitsuste majandamine toimugu plaanikindlalt, pikemaks ajaks — vähemalt viieks või kümneks aastaks — valmistatud ja kinnitatud kava järgi, milles nähtagu ette: kunas, millistel aastatel valla asutised ja ettevõtted — vallavalitsus, koolid ja muud — vajavad hoonete ja sisseasete suuremaid parandusi või uuendusi; kui suuri ühekordseid kulusid need parandused või uuendused võivad nõuda ning kuidas need kulud tulevad katta — mitme aasta peale jaotamisega ja tagavaraks ette valmis kogumisega. Sellise kava järgi kogutagu vajalikud summad aegsasti valmis ja teostatagu tarvilikud parandused ja uuendused võimalust mööda omal jõul oma summadega.

2. Valla erikapitalid paigutatagu protsentide kandmiseks pankadesse või niigi või omavalitsuste väärtpaperitesse.

Võimaldatagu seniste mitmesuguse nimetusega väikeste erikapitalide, millede otstarve muutunud või kadunud, liitmine mõneks ühiseks uue otstarbega erikapitaliks.

Valla eelarvelised ja muud läbikäivad summad hoitagu võimalust mööda pankades jooksva arvel; valla kassas peetagu neid sel määral, kui vajatakse maksmiseks ühe või kahe järgneva kuu jooksul.

3. Magasi viljatagavarasid, kus neid veel olemas, tarvitatagu nagu seni laenamiseks külviks ja toiduks. Laenud tasutagu järgmisest lõikusest. Pikendada võiks laenude tasumist ikalduse korral ja muudel õnnetusjuhtudel.

Kuid üldse tuleks soovitada magasi viljatagavarade likvideerimist, praegustes oludes ei vasta nad otstarbele ega suudeta nendega rahuldada vajadusi, kui need peaksid tekkima.

IV. Vallaomavalitsuste maksude ja koormatiste alal.

1. Kogukonnamaks võidakse määrata maksnikkude jõukuse järgi ja selleks võidakse maksnikke liigitada. Maksnikkude jõukuse määramise aluseks võiks olla: kinnisvarade valdajatel — kinnisvarade hinde suurus, kaubandus- ja tööstusettevõtjatel — ärimaksu suurus, käsitöölistel ja palgateenijatel — teenistustasu suurus. Tuleks määrata kindlaks nimetatud aluste tulukuse võrdlusnormid, nimelt: kinnisvarade millised hinnad võrduvad või vastavad kaubandus- ja tööstusettevõtete ärimaksu millistele summadele ning käsitööliste ja palgateenijate millistele tasusummadele. Tähenatud normide järgi võiks maksnikke liigitada.

2. Koormatiseid vallaomavalitsuse asutiste ehitus- ja küttematerjalide valmistamiseks ning kütteks ja isikute tapikorras edasitoimetamiseks tuleks jaotada kogukonnamaksu maksnikkude vahel suhteliselt kogukonnamaksu suurusele, kui kogukonnamaks on liigitatud, määrates kindlaks kogukonnamaksu liikidele vastavad tööte- ja kütteinormid.

3. Koormatiseid vallaomavalitsuse asutiste ehitus- ja küttematerjalide veoks ning kütteks ja isikute tapikorras edasitoimetamiseks tuleks jaotada kinnisvarade valdajate vahel suhteliselt kinnisvarade hindele, määrates kindlaks puhtakasurublade või tulundusmaa hektaaride arvud ja neile vastavad veo- ja kütteinormid.

4. Koormatiseid jalgteede ja tänavate ehitamiseks ning korrashoiuks alevikkudes jaotatagu sealsete kinnisvarade või kruntide valdajate vahel samuti suhteliselt kinnisvarade või kruntide hindele, määrates kindlaks kinnisvarade või kruntide hinnetele vastavad teonormid, nimelt: millistele hinnetele vastavalt millisel pinnamõõdul või muul määral peab ehitama ja pidama korras jalgteid ja tänavaid.

5. Üldiselt tuleks aga soovitada naturas täidetavate koormatiste asendamist rahalisega, niivõrd kui see osutub võimalikuks, mis rahvamajanduslikult otstarbekohasem.

V. Vallaomavalitsuste eelarvete, aruanete ja arvepidamise alal.

1. Vallaomavalitsuse majandusliku tegevuse aluseks seatagu senistviisi aasta eelarve, millega määratakse ülesannete täitmiseks vajalikud tulud ja kulud, jaotatuna kahte ossa: 1) korralisteks, mis aasta-aastalt enam-vähem korduvad ja laekuvad ning kaetakse harilikus korras; 2) erakorralisteks, mis tingitud harukordsetest, harilikudest erinevatest ja suurematest vajadustest, millisteks ei jatku harilikke tulusid.

Korralised tulud jaotatagu saamise allikate järele ja kulud otstarvete järele eriarveteks, grupeerituna asutiste ja ettevõtete järele, nii et iga asutise ja ettevõtte tulud, kui neid on, ja kulud moodustaksid omaette grupi.

2. Aastaruanne peegeldagu muudatused varade ja kapitalide seisukorras ning eelarve täitmise, näidaku nii üksikute artiklite järgi kui ka eriosade järgi kokkuvõetuna: 1) kuupalju oli määratud tulusid sisse võtta ja kulusid välja anda; 2) kuupalju tõelikult tulusid saadi ja kulusid maksti; 3) kuupalju määratud tuludest osutus lootusetuks ja kustutati ning kuupalju määratud kuludest vabanes väljaandmisest; 4) kuupalju määratud tuludest jäi sisse võtta ja kuludest välja anda eelarveaasta lõpuks.

3. Arvepidamine võimaldagu igal ajal ülevaate muudatustest varade ja kapitalide koosseisus ning iga eriliigi või eriotstarbe rahalistest läbikäikudest.

Üldiselt eelarvete, aruanete ja arvepidamise alal võiks jätta maksuma senine kord, nende muudatustega, mis tingitud muudatustest vallaomavalitsuse ülesannetes, tuluallikates ja rahaliste läbikäikude liikides, nendest mõnede seniste ärajäämises ja uute juurdetulemises.

Asugem koolimajade ehitamisele.

H. Summer.

Majanduslik elu on oma arenemises jõudnud nõnda kaugele, et meie võime hakata kohendama mahajäänud alasid. Viimased aastad aina julgustavad meid lootuses paremasse tulevikku. Rahvas on asunud kindlal käel parandama oma elujärge.

Ka kasvatusalal tuleb meil püüda luua normaalolukordi. Üks hädamistemast küsimustest on koolimajade ehitamine nii maal kui ka linnas. See kitsas keht, kuhu mahtus kool senini, peab muutuma avaramaks, vähemalt niisuguseks, mis rahuldab meie minimaalseid nõudeid. Kuid tegelik elu näitab, et ehitamine ei edene soovitava kiirusega. Vabariigi algaastail mindi kergesti isegi liialdusteni ehitusalal. Ehitati suured majad valmis ja siis jõuti otsusele, et ümbruskonnas ei ole tarvilist arvu õpilasi. See tuletab küll meelde kilplasi, kuid siiski on kurb tõde. Palju on meil sarnaseid koolimaju, mis on ehitatud 5—6 klassikomplekti jaoks, kuid kus praegu on 3 klassikomplekti.

Mis jõud kihutas siis niisugustele rumalustele? Eks ikka riigikassa raha. Anti laenu. Ehitada on ju hea, kui seda saab teha teiste arvel. Tasumisele ei tahetud seekord mõelda. Tegelikult ongi rahakursi muutuse tõttu tasumine ainult nimeline. Nii lootsid ehitajad, et vahepeal muutuvad hinnad ja tasumine on siis kerge. See lootus läks täide osalt. Hindade languse ajal aga muutus tasumine nõnda raskeks, et tuli kaotada % pea täielikult, jäeti ainult 0,5% asjaajamise kulusid.

Nüüd peaksime juba olema õppinud riiklikku tarkust ja peaksime omama ka kogemusi. Laenude nõuded ületavad olemasolevad summad mitmekümne kordselt. Laenu oodatakse nagu loterii võitu. On ka tõesti põhjust oodata, sest kes saab laenuõnne osaliseks, sellele ehitab riik oma kulu ja kirjadega maja üles. Konkurent aga oodaku veel aastat 10—20. Oma rahaga ei hakata ehitama. Missugune vallavalitsus tahaks saada nõnda ebapopulaarseks oma vallaelanike hulgas. Tulevad otsekohe etteheited maksumaksjatelt. Öeldakse, kuidas naabrivald ehitas 75% laenuga, toimetas veod naturaalkohustuste näol, mille tõttu ei tulnud

või tuli maksta õige vähe. Nüüd tasub ta laenu ilma % viiekümne aasta jooksul. Kuidas võib vallavalitsus ennast niisuguste süüdistuste eest kaitsta? Lükatakse ehitamine edasi nägemata aastateks. Selle all kannatab küll kool, kuid mis sinna parata.

Kuidas pääseda niisugusest nõiaringist? Selleks on üks kindel abinõu. Tuleb virgutada rahva isetegevust. Ei tohi ära helligutada rahvast suurte toetuste ja laenudega. Kuhu jääb siis kuulus eesti visadus ja muredumatus? Tuleb laenu üldsummat vähendada 50%-ni ehituskuludest. Ühtlasi tuleb määrata saadud laenult 2—3% aastas intresse. Need abinõud tõkestavad liigset laenude aplust ja toovad riigikassasse raha, mis läheb teistele laenusoojijale. Nii ei tarvitseks valdadel oodata Fortuuna tujusid, vaid omal jõul ja riigi toetusega laenu näol asuda hädade kõrvaldamisele.

Kui Haridusministeeriumist saab uue koolimaja ehitamiseks ainult 50% laenuks ja sellelt laenult tuleb tasuda %, siis võivad kõik laenusoojijad peatselt asuda ehitamisele. Peaks aga selguma, et ka siin jääb palju ootajaid järjekorda, siis peab leidma veel lisaabinõusid, mis aitavad asja lahendada. Abitult oodata ja vaadata, kuidas kaks ja isegi kolm klassikomplekti peavad õppima vanas koolimajas, mis oli ehitatud enne iseseisvust ainult ühele klassikomplektile, ei ole sünnis nii ettevõtlikul ja visal rahval, nagu seda on meie rahvas.

Otstarbekalt muudetud ja oludele kohandatud seadused ja määrused suudavad juhtida asja õigele teele, nagu seda on märgata viimasel ajal teiste kooliellu puutuvate küsimuste otstarbekohasel lahendamisel.

Minimaalsetele nõuetele vastavad koolimajad peame meie saama juba õige pea. Selleks tuleb rakendada omavalitsuste isetegevust. Kutsutagu kord kokku ootajad laenusoojijad. Küll nad ise aitavad leida pääsu liigest ootamisest siin nimetatud ja ka mitmesuguste teiste abinõudega. Kus häda kõige suurem, seal abi kõige lähemal. Raskused tekitavad tarbe nendest vabaneda. Ja meie vabaneme nendest, kui seda kindlalt soovime.

Vastutav toimetaja: A. Loorits. Väljaandja: Eesti Maaomavalitsuste Liit.

Trükikoda J. Roosileht & Ko Tallinnas, Lühike jalg 4.